

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון ש"פ | פרשת ויקהל | תשע"ט | קהילת הניכני הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

המזכיר יעלה ויבא שלא במקומו האם יצא יד"ח

עובדא הוה באחד שהתפלל שחרית ברי"ח ובהגיעו לברכת שים שלום נתן על לבו ששכח להזכיר יעלה ויבא בעבודה, וחזר ואמר יעלה ויבא והמשיך מודים אחזר לך וכו'. לאחר שסיים תפלתו התבונן במעשיו שעשה שלא כדין, שהרי היה עליו לחזור לרצה. ושאל אם צריך הוא כעת לחזור ולהתפלל.

א - איתא בשבת (כ"ד) תני ר' אושעיא ימים שיש בהם קרבן מוסף, כגון ר"ח וחולו של מועד, ערבית שחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה, ואם לא אמר מחזירין אותו.

ואמרין **ברכות** (כ"ט) אמר ר' יהושע בן לוי טעה ולא אחזר לך וכו'. לאחר שסיים תפלתו, נזכר בהודאה חוזר לעבודה, בשים שלום חוזר לעבודה, ואם סיים חוזר לראש.

וכתב **המרדכי** (רי"ש תענית ס"י תרי"ג) דפסק **ראב"ה** שאם לא אמר משיב הרוח ומוריד הגשם וזכר בין תחיית לאתה קדוש, דאי"צ לחזור כלל, אלא אומר משיב הרוח ומוריד הגשם בלא חתימה ושוב אומר אתה קדוש. וכן הדין בשאלה וביעלה ויבא היכא שלא התחיל ברכה של אחריה, כדאמרין בפרק ג' שאכלו גבי טעה ולא הזכיר ר"ח אומר ברוך שנתן ראשי חודשים וכו'. ואם התחיל בברכה של אחריה חוזר לראש הברכה שטעה בה, ואם עקר רגליו חוזר לראש התפילה. ע"כ. וכיוצא ב' **הרא"ש** בריש תענית (ס"י א').

וכן פסקו לדינא **הטור והשו"ע** (ס"י תכ"ב ס"א) - ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ברכות ואומר יעלה ויבא ברכה, ואם לא אמר ערבית אין מחזירין אותו וכו', אבל אם לא אמר שחרית ומנחה מחזירין אותו. ואם נזכר קודם שהתחיל מודים אומר במקום שזכר. ואם לא נזכר עד אחר שהתחיל מודים, אם נזכר קודם שהשלים תפלתו חוזר לרצה, ואם לא נזכר עד שהשלים תפלתו חוזר לראש.

ומבואר דצריך להזכיר יעלה ויבא בעבודה, ואם לא אמרו שם והמשיך ברכת מודים צריך לחזור לרצה ולאמרו במקומו. ויל"ע בדיעבד היכא שלא חזר ואמרו במקומו, וסיים תפלתו, אם יצא ידי חובה או דצריך לחזור ולהתפלל.

ב - מצינו בברכי יוסף (ס"י תכ"ב ס"ק ד') דכתב - אם אמר בשמע קולנו בקשה שהזכיר בה ר"ח, ושכח ולא אמר יעלה ויבא אי"צ לחזור. בתשובות שבסוף **ליקוטי הפרדס** דף כ"ג ע"ג. ע"כ.

וחזו"ק דסו"ל הזכרת יעלה ויבא בעבודה אינה לעיכובא, ובדיעבד אף אם הזכיר ר"ח בשמע קולנו יצא ידי חובה ואי"צ לחזור ולהתפלל. [נאף שהזכיר ר"ח בהזכרה בעלמא בתוך בקשתו ולא בנוסח יעלה ויבא שתקנו חז"ל].

אולם **המאמר מרדכי** כתב - נ"ל דאע"פ שהזכיר ענין ראש חודש שמועם תפילה או באחד מהאמצעות אפ"ה לא יצא ומחזירין אותו, וראיה מגמ' ערוכה ברכות מ"ח לענין הזכרת שבת בברכת המזון דגרסינן התם בברייתא מתחיל בנחמה וכו' ואומר קדושת היום באמנא ר' אליעזר בנחמה רצה לאומרה בנחמה אומרה, בברכת הארץ אומרה, בברכה שתקנו חכמים ביבנה אומרה, וחכמים אומרים אינו אומרה אלא בנחמה בלבד. ואמרין עלה חכמים היינו ת"ק, איכא בניהו דיעבד. ופרש"י ז"ל לרברבן בתראי מהדרין ליה. וכתב הרב מג"א בסי' קפ"ח דהכי קי"ל. וכבר כתב שם דהכי מוכח משי"ש ופוסקים וכו'.

אמנם ראייתו בסוף ספר ליקוטי פרדס מרש"י שנדפסו שם אינה שאלות ותשובות משנת תע"ב מאחד מחכמי הדור שלפנינו וכתוב שם דיצא, והביא ג' ראיות לדבר, ואינה רואה את דבריו ובקל יש לדחות ראיותיו כאשר יראה המעיין, ואילו הרגיש בסוגיית השי"ס שכתבנו לא היה כותב כן, ולכן בריש גלי אמינא דצריך לחזור ולהתפלל, ומי שלבו נוקפו יתפלל בתורת נדבה, אבל לדידי אי"צ וכו'. אמנם ראיתי להרב הגדול מהרח"א ר"ו בעל ברכי יוסף שהביא דברי התשובה הנכבדת ולא כתב עליו מידי וצ"ע. ע"כ דברי המאמר מרדכי.

ולכאוי נמצא דבגידון דידן שהזכיר יעלה ויבא שלא במקומו, באנו למח' הברכ"י והמאמר מרדכי אם בדיעבד יצא ידי חובתו או שצריך לחזור ולהתפלל.

שמעתא אליבא דהלכתא

האם בקבוק מועיל כהיכר באכילה בשלחן אחד

א. שנים אוכלים בשולחן אחד זה בשר וזה גבינה. ב. מניח היכר. ג. זב וזבה האוכלים בשלחן אחד. ד. יש היכר ביניהם. ה. אחרים אוכלים שם. ו. גדר היכר המועיל. ז. לחם או בקבוק. ח. דבר הרגיל להיות בשלחן ומניחו במקום שאינו רגיל. ט. שינוי מקומות הקבועים. י. שלחן ארוך. יא. היכר שאינו ידוע לשניהם. יב. אכילת ארעי.

א. שנים אוכלים בשולחן אחד זה בשר וזה גבינה

תנן **בחולין** (ק"ז) רש"י"ג אומר שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואין חוששין. ואמרו **בגמ'** אמר רב תנן בר אמי אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה, אבל מכירין זה את זה אסור כו'. ולא אסרו אלא בתפיסה אחת (בכרך אחד, רש"י), תפיסה אחת סלקא דעתך (הא בלא שלחן נמי אסור, רש"י), אלא כעין תפיסה אחת, ע"כ.

ב. מניח היכר

ועי' **בתוס'** (חולין קז: ד"ה כעין) שכת' שאם יש דבר מפקיט לא הוי כעין תפיסה א' כההיא דמסכת ע"ז (ג) גבי אבני מרקוליס דאמר כאן בתפיסה אחת כאן בשתי תפיסות והיכי דמי כגון דאיכא גובה ביני וביני, ולפיכך נוהגין עכשיו כשזה אוכל בשר וזה אוכל גבינה על שלחן אחד מניחין לחם או קנקן או שאר כלים להפסיק בינתיים או אוכל על מפה אחרת דהוי כעין שתי תפיסות, וי"מ דלא אסרו אלא בתפיסה אחת כלומר שחן בהוצאה אחת כגון אחרים שקנו אתרוג בתפיסת הבית דיש נוהגין (ב"ב קלז:). ופריך תפיסה א' ס"ד מה לי בהוצאה אחת ומה לי בשתי הוצאות אם מכירין זה את זה ומשני כעין תפיסה אחת דהיינו שמכירין זה את זה, וק' ולפי' זה לא איירי כלל שיהא מותר לאכול על שלחן אחד בשביל הפסק שבינתיים, ע"כ.

והרי"ף (חולין לח. ברי"ף) הביא דברי רב חנן דאם מכירין זה את זה אסור, ולא הזכיר הא דכעין תפיסה אחת. ומוכח שנקט כפירושו השני של תוס' וכן מבואר **ברמב"ם** (מא"א פ"ט ה"ב). וכו"כ **הב"י** (או"ח ס"י קעג) דס"ל להרמב"ם והרי"ף כתיורף השני של תוס'. [ועיין שו"ת בזה **בטור** (ס"י פח). וכבר האריכו לבאר דבריו **הב"ח**, **הט"ז והש"ך** (ס"ו)].

ולמעשה **השו"ע** (שם ס"ג) פסק כתיורף הראשון של תוס' דאפי' אם מכירים זא"ז, אם עשו שום היכר, מותר, דלא כהרמב"ם והרי"ף, ואע"פ שדרכו לפסוק כמותם, מ"מ כתב **בב"י** (או"ח ס"י קעג) שכבר פשט המנהג דלא כדבריהם. [ולענין אכילת בשר בשלחן שמונה בו גבינה ע"י משי"כ בגליון פ"ד].

ג. זב וזבה האוכלים בשלחן אחד

מאיידך שנינו **בשבת** (א"א) דלא יאכל הזב עם הזבה (וכל שכן טהור עם הזבה, רש"י), שמא יבוא להכשל בעבירה שיש בה כרת. ועפ"י פסק **הרמב"ם** (א"ס"ב פ"א ה"ח) דלא יאכל עמה כשאניה טהורא בקערה אחת. **והראב"ד** (שם) כתב שאנו נוהגים לאסור אפי' על שולחן אחד. **והנמקי"י** הביאו. וכן נקט **הרמב"ן** (פ"ח ה"ח) וכתב דמ"מ ע"י היכר שרי. ועי' **בר"ן** (שבת ה' ד"ה וכתב). [ועי' עוד **בבעלי הנפש** (שער הפרשה ס"א ה"א) המקור לאסור אכילה "בשולחן" בלא היכר. והביאו **הרמב"ם** (ס"י ק"ה)].

והרא"ש (שבת פ"א ס"י לב) כתב שרגילין עכשיו לאכול בשלחן א' בימי טומאתה, לפי שבימיהם היו רגילין לאכול כל א' לבדו על שולחן קטן וכשהיא עמו על אותו שלחן קטן נראה דרך קירוב הדעת, אבל האידינא שכל בני הבית אוכלים על שולחן אחד אינו דרך קירוב הדעת, ויש שעושים היכר ביניהם והוי כמו שנים שאוכלים יחד זה בשר וזה גבינה (שבת ג'), ע"כ.

ובדרכי משה (יו"ד ס"י קצ"ה) הביא שהמנהג כהרמב"ם שאין איסור באכילה על שולחן א'. אולם **הדרישה** (ס"ס"ק א) כת' שבכ"ג יש איסור ואפילו מנדים העובר על זה. וכן **הב"ח** (אות ג) נקט שהעיקר כהמחמירים והכי נהוג עלמא לאסור על שלחן א'.

ועי' **בשו"ע** (ש"ג א) שפסק לאסור אכילה בשולחן אחד. **והרמ"א** גופא לא הביא המנהג המוזכר בדרכ"מ. ובאר **הסד"ט** (ס"ק ה) שאף הרמ"א מודה שאסור, ומשי"כ בדרכ"מ שהמנהג כהרמב"ם, כוונתו לנמנהג פולין שאוכלין כל בני הבית במקערה אחת וכיון דבמינו טומאתה אוכלת היא מקערה שלה לבדה הא הוי היכר וכמ"ש הרמ"א במדינות שאשכנז שכל אחד אוכל מקערה שלפניו משום הכי צריך היכר אחר ומוזה מיירי הפוסקים ומשי"ה השמיט הרמ"א מנחה זה, ע"כ.

ד. יש היכר ביניהם

והנה מבואר **ברמב"ן** הנ"ל שע"י היכר ליכא איסור לכו"ע. וכן דעת **הרשב"א** (תוה"ב ב"ז ש"ג: וקצר שם ד'). ומדברי **הרא"ש** (שם) משמע שבשולחנות שנינו לא צריך היכר כלל, אלא שיש מחמירים לעשות היכר. אולם **הטור** (יו"ד ס"י קצ"ה) כתב דהאידינא שרגילין רבים לאכול על שולחן אחד מותר ובלבד שיעשו שום היכר כגון שיפרישו לו מפה לבד או יתן שום דבר ביניהם להיכר כגון קנקן או ככר וכיוצא בו, ע"כ. מבואר דאף בשולחן שלנו אסור, אלא דמהני היכר, ומפשיט לטונו משמע דהיכר מהני אף ככאין אחרים אוכלים עמהם. ולפי דבריו יוצא שבשולחנות שלהם לא מועיל היכר. ולמעשה פסק **השו"ע** (שם) דמהני היכר. וכן דעת **הב"ח** (שם) ושאר נו"כ.

ועי' **בסד"ט** (ס"ק ז) שפירש פלוגתא הנ"ל, דלדעת הרא"ש איסור בשולחן א' הוא מטעם קירוב הדעת, וע"כ בשולחנות שלנו שלמעשה אוכלים עם אחרים ליכא קירוב הדעת, וע"כ שאים לאכול אף ללא היכר נוסף, אלא שיהיה עושים היכר" שהביא הרא"ש שם, וקטרו דבאכילה על שולחן א' איכא עוד טעם (חוץ מקירוב הדעת) לאיסור "העלאה אטו אכילה", כלומר חוששין שמא יבואו לאכול מקערה אחת ולזה לא מהני אחרים אוכלים בשולחן, דהרי אם יראו אותם אוכלים מקערה אחת לא יבואו להפרישם דמנין להו שהם אסורים [ולפי"ז כתב ליישב דעת הרא"ה **בבדק הבית** (תה"ב ב"ז ריש שער ג) שנקט דלא בעינן היכר כשאוכלים על שולחן א' כשאוכל עם אחרים (המפסקים ביניהם) בשולחן. והיינו כי ס"ל דמשום קירוב הדעת לחוד אתינן עלה. ודלא **כהרשב"א** (שם) שדחה דברי הרא"ה כי איכא חשש שמא יבואו לאכול מקערה אחת].

וכתב שם דמ"מ בשו"ע מבואר דנקטינן למעשה שמהני היכר אף כשליכא אחרים, וכתב שכן עיקר כי יש לצרף שיטת הרמב"ם דס"ל דליכא איסור כלל לאכול באותו שולחן.

וע"כ"מ מבואר דהסכמת הפוסקים דאכילה בשלחן א' אסורה. **והערוה"ש** (אות ז) כת' דיי"ל שלעולם אין איסור בזה אלא לענין אכילת בבי"ח כי התם חמיר טפי כי המאכל עצמו אסור להשני, אבל הכא אין האיסור מפני המאכל אלא מפני קירוב הדעת וכשיטולו הוא ממאכלה אין זה קירוב דעת אלא כשאוכלים ביחד דבשם המאכלים משונים זה מזה לפיכך יש חשש, אבל כשאוכלים מאכל א' דכרכם למה יטול ממנה, וזהו טעמו של הרמב"ם, וגם הראב"ד נ"ל לאו מדינא קאמר אלא ממנהגא, ע"כ. אולם הפוסקים נקטו דאיסור יש בדבר, אלא דמ"מ גם הם מודים דהיתר דהיכרא דינינו טהרה קילא מהיתר דהיכר בב"ח כמבואר **בסד"ט** (שם ס"ק ה) **ובביאור הגר"א** (שם פ"ח ס"ב וס"ג קצ"ה ס"ג). [ודעת **הששבה"ל** (סוף אות ג, סיכום סוף אות א) **והגר"ק שליט"א** (שם ס"ק ד אות יב) שמפסיק בהיכר א' ביניהם גם לאיסור בב"ח וגם להרחיקה על טהרה, דאין זה אלא היכר שאינם אוכלים שם].

ה. אחרים אוכלים שם

ומהסד"ט הנ"ל יוצא שלדעת השו"ע מניחין פסוק דמהני היכר כשאוכלים בשולחן א' ע"כ סובר דליכא באכילה בשלחן א' משום קירוב הדעת (כי היכר לא מועיל במקום חשש זה), אלא משום העלאה אטו אכילה כלומר שמא יבואו לאכול מקערה א' ו לפי"ז יש לנקוט דלא מהני כשאחרים יושבים עמהם כי יש לחשוש משום העלאה אטו אכילה דלא מהני אחרים וכנ"ל.

אולם **המהריק"ש** (כ"א) כת' דבשלחן גדול עם כל בני הבית י"א דבכל גוונא שרי, וכן נהגו, ע"כ. והביאו **הברכ"י** (שם). **ובששבה"ל** (סוף אות ח ד"ה ולמעשה) כת' שלמעשה כשאחרים יושבים עמהם נוהגים להמיר לכתחלה, אבל לצורך גדול כגון שיש משום בושח מקילים. אולם **בשו"ת שבת הלוי** (ח"ה ס"י קכ"ד אות ג) מצדד להלק, ומ"מ ע"י"ש דכ"ז כשאינו יושב ביניהם אבל אם יושב ביניהם ודאי מהני, וכן הוא **בששבה"ל** (על השי"ס ס"ק ז אות ז ד"ה ובאמת). וכן דעת **הגר"ק שליט"א** (שם ע"ב רב אות כ).

ו. ועי' בקובץ תשובות

אלא שענין אכילת בשר וחלב וזה **הפת"ש** (ס"י פ"ח ס"ק ד) בשם **המשאת בנימין** (ס"י ק"ב) דמשמע דאם גם אחרים אוכלים על שלחן זה מותר אף בלא היכר, דזה עדיף ממש מאם עשו שום היכר. אולם לפי **הסד"ט** (שם) שכתב שאחרים מהני משום דתו ליכא קירוב הדעת כבאורא אין ללמוד מהלכות טהרה היתר זה לענין אכילת בשר וחלב באותו שולחן.

וע"כ"פ אם ממנה להיות שומר את א' מהמסובים, י"ל דמהני, דהרי דעת הגן המלך ודעימיה שדימה דין שומר לענין אכילה בשר בשלחן שמונה בו חבל לשומר בקריאה לאור הנר בשבת. וכבר כתב **המ"ב** (ס"י ר"ע ס"ק ה) דשומר מהני דוקא באומר לו, אבל בסתמא אפילו יש בני בית הרבה חיי' שלא ישגיחו עליו ויבוא להטות, ע"כ. וא"כ ה"ה ב"י"ד דמהני אם מודיע לו.

המשך בעמ' הבא

ז. גדר היכר המורעיל

והנה בתוס' הני"ל כתבו דאם יש דבר מפסיק לא הוי ענין תפיסה א' כההיא דמסכת ע"ז (ג) גבי אבני מרקוליס דאמר כאן בתפיסה א' כאן בשתי תפיסות והיכי דמי כגון דאיכא גובה ביני וביני, ולפיכך נוהגין עכשיו כשהו אוכל בשר וזה אוכל גבינה על שלחן א' מניחין לחם או קנקן או שאר כליה הפסיק בינתיים או אוכל על מפה אחרת דהוי כעין שתי תפיסות, ע"כ. מבוואר דאיכא שתי סוגי היכר. א' הפסקה ביניהם" ויע"כ צריך שיהיה לו גובה. ב' "קובע ב' מקומות" שהוא ע"י שתי מפות (ואע"פ שהראב"ד (ע"ה) שער הפרשה סי' א) כת' שמפה אחרת לעצמה מהניא כי איכא הכירא להרחקה. י"ל דכוונתו דהוי כשתי שלחנות וזהו ההיכר. וכן צידד בסוגה בשושנים (פ"ד אות מב ב' אית ג ד"ה ויש לעיין). וע"י בחוט שני (שם ס"ד אות ח) ובמראה כהן (ע"ה ס"ד אות ד). ולמעשה השו"ע (סי' פח סעי' ב) פסק כתוס'. ולפי"ז בענין היכר שיש לו גובה. והי"ה לענין הלכות טהרה דענין בגמ' שבת (ג) שדימו היכר לענין אכילה בשר חלב, וכן מבוואר בט"ז (שם סעי' פח סעי' א) וי"ד סי' פח סעי' א) ושאר פוסקים. ולפי"ז יוצא דנתינת דבר שאין בו גובה (כטבעת וכדו') לא מהני כהיכר. וכן דעת הגר"א זצ"ל (אוצרות הטהרה ע"ה תתצה אות ב). אולם לכאורה העולם נוהגים להקל בזה. וכן מצאתי בששבה"ל (אות א) ובשיעורי טהרה (ע"ה קנ"ה), וכת' שמקילין בזה כי יש לצרף בענין טהרה דעת הרמב"ם דליכא איסור כלל לאכול על שולחן אחד. וכן פסק ביסוד הטהרה (פ"ב הגה' ז). והכרעת הגר"ש זצ"ל (משמרת הטהרה סי' קצ"ה ע"ה ס"ק פה) דחפצים קטנים כטבעת וכדו', אם הם יושבים לבד - לא חשיב הפסק, אבל אם גם אחרים יושבים עמם בשולחן חשיב הפסק. וע"י עוד בששבה"ל (שם) שכתב דדבר המפסיק מהני גם אם אינו ביניהם ממש, ובלבד שיהיה ניכר לשניהם.

ז. לחם או בקבוק

ומבוואר בתוס' הני"ל שלחם או קנקן מהני כהיכר לענין בשר וחלב. אלא דע"י בהגהות אשר"י (חולין סי' ב) שכתב דלחם מהני דוקא אם לא אוכלים ממנו, ע"כ. וע"י בב"י (א"ח סי' קע"ג) שכתב שכן קנקן שמפסיקין בו צריך שלא ישתו ממנו, ושוב כתב דיש לחלק ולומר דדוקא בלחם שכן דרך הניחו על השלחן ליכא היכירא אי לא אכלי מיניה, אבל קנקן אם אין דרכן הניחו על השלחן והניחו עכשיו להפסיק אע"פ ששותין ממנו מיכירא מילתא ושפיר הוי הפסק, ע"כ. וכן פסק הרמ"א (יו"ד סי' פח סעי' ב). אולם הב"ח (יו"ד שם אות ב) הביא דברי ההגהות אשר"י הני"ל, והוסיף דכן קנקן לא הוי הפסק אלא כשאין שותין ממנו, ודלא כהב"י מיקל בזה, ע"כ. והשו"ע (סי' ה) כתב דדעת הב"י והרמ"א יפקח. ויעניין בשו"ע ביו"ד סי' קצ"ה וסי' קצ"ה שכתב דמהני לחם או קנקן כהיכר. וכת' הט"ז (שם סי' ק) דהא דמהני לחם או קנקן הוא דווקא כשאין אוכלין מאותו לחם ואין שותין מאותו קנקן דומיא דסי' פ"ח, וכ"כ הפרישה (אות ד), ע"כ. וכן פסק החת"ם (כלל קטן אות ג) (ועי"ה דכשנמתיים כלי או קערה תחת קערה הוי כמפה אחרת, וזה מועיל אם אין רגילים תמיד לשים קערה תחת קערה). ובסד"ט (סי' ה) כתב דבסי' פ"ח מבוואר שאם הקנקן ששותין ממנו אין דרכו להיות על השלחן הוי היכר כשעומד השתא על השלחן אע"פ ששותין ממנו, שם שהב"ח שם חולק ע"ז, הא שה"ש שם הסכים לדברי השו"ע, וכמ"ש כאן דמהני דאם הרמב"ם מתייר לגמרי לאכול על שלחן אחד ולא אסר אלא באוכלין מקערה אחת, ע"כ. וכן דעת התורת השלמים (סי' ג). וע"י בחו"ד (שם ח' סי' ג). [וע"י עוד בלבוש (א"ח סי' קע"ג אות ב) שכת' דדוקא פת שלם מהני. אולם הפמ"ג (יו"ד סי' פח סעי' ס"ה) כתב על דבריו דלא ראייתו אדרבה ממה שכתב דלא יאכלו מפת משמע אפילו אינו שלם, ע"כ. אולם בידי יהודה (ארון סי' ד) הסכים לדברי הלבוש. וכן הכה"ח (יו"ד שם אות ב) פסק כדברי החולקים על הפמ"ג.]

ח. דבר הרגיל להיות בשלחן ומניחו במקום שאינו רגיל

ויש לדבר מדברי הב"י והרמ"א הני"ל שלחן דרכו להיות על השלחן הוי היכר אע"פ ששותין מן הכלי וכ"ש אם נתנו שם מנורה או שאר דברים שעל השלחן דהוי היכר. ובאר הט"ז (סי' ה) דהיינו ג"כ במקום שבלא"ה לא היתה המנורה עומדת שם דא"כ לא הוי היכר דבכל שלחן צריכה המנורה להיות עומדת על השלחן, ע"כ. וכן מבוואר בפמ"ג (סי' ה). וע"י בש"ך (סי' ה) כתב דמנורה מהני כשאין דרכה להיות שם כגון ביום ובכה"ג אבל אם דרכה להיות בלילה במקום הזה לא הוי היכר, ע"כ. מבוואר מדברי דאין ההיכר מועיל אלא כשאין דרכו באותו זמן להיות שם. וכן נקט הערוה"ש (אות ט).

ט. שינוי מקומות הקבועים

ע"י בב"י (סי' קצ"ה ע"ה ע"ה) דהיינו ע"ה (ע"ה) בשם הרב"ה ירוחם (נכ"ח ח"ד דף רכ"ד ע"ה) דיש מתיירין שתשנה היא ולא תשנה במקומה. אולם השו"ע והרמ"א לא הביאו דבריו. מיהו הסד"ט (סי' ה) הביא דבריו להלכה. וע"י בששבה"ל (סוף אות ח ד"ה ובס"ט) דאע"פ שהצמח צדק (פסקי דינים סי' ג) העיר שהמחבר והרמ"א לא העתיקו היתר זה, מ"מ בשעת הצורך כשא"ה להחמיר כי"כ ודאי אפשר לסמוך על הסד"ט, ע"כ. והגר"ק שליט"א (שם ע"ה רב אות ז' וע"ה ש"ג) מיקל בזה לכתחלה. וכ"כ בספר יסוד הטהרה (פ"ב אות ז). ונראה דה"ה לענין בבי"ח דיועיל.

י. שלחן ארוך

כתב הב"ח (סי' פח אות ב ד"ה ומצאתי) בשם המהר"ל (בביאור על הטור על סי' פח) לענין בשר וחלב שאם יושבים רחוקים זמ"ז בכדי שאין יכול לפשוט ידו ולטול מאוכל חבירו שרי לדברי הכל בלא היכרא, ע"כ. וכן פסקו הפרישה (שם אות ג), הפמ"ג (שם סי' ס"ג), הכה"ח (אות ה) והערוה"ש (סוף אות ח). ולענין דיני טהרה דעת הגר"ש זצ"ל (אוצרות הטהרה ע"ה תתקב אות ה) שלא מהני, דלא פלוג רבנן. אולם הששבה"ל (סי' ב וסיכום אות י"א) והגר"ק שליט"א (שם סי' ס"ד ד"ה א) נקטו להקל בשולחן ארוך מאוד. ומסתבר כדבריהם לפי המבוואר לעיל דהרחקות דב"ח חמירי א"כ ק"ו בזה דשרי.

יא. היכר שאינו יודע שיש בהם

תנן בחולין (דף ר"ב) רש"י אומר שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואין חוששין, ע"כ. ופירש רש"י דאין לחוש שיאכל זה משל חבירו, ע"כ.

מבוואר מרש"י דאם מכירין זא"ז חששו הז"ל ש"י אכל משל חבירו" (ולא שהשני יושט לו). וכן מבוואר ברש"י במסכת שבת (ג' ד"ה שאין מכירין). אולם בר"ך (שם לח. ברי"ף ד"ה צורה) כת' שהחשש הוא שמא "ייתן א' לחבירו" ויפגע ויאכל כיון שמכירין זא"ז, ע"כ. אבל ברשב"א (תה"ב הקצר) נקט כדברי רש"י ומבוואר שם דלא חשש לפגיעה בלא שישכחו. וכ"כ באיסור והיתר (כלל מ' אות ג) דחיי' שמא ישכחו ויאכלו. וע"י בתשובת בית יעקב (סי' י"ב) שהביא כמה נפ"מ בין שתי השיטות.

ולכאורה י"ל עוד נפ"מ בין הטעמים כשאחד עשה היכר ואין חבירו יודע מזה האם מועיל עכ"פ למי שידוע ממנו (ומצוי באוכל עם מי שאינו שות"מ), דלפי רש"י דחיי' שישקול אחד מחביריה, אין לחוש בזה לאותו אחד שידוע מההיכר, אבל לפי הר"ן דחיי' דשמא יתן לו חבירו עדיין יש לחוש שיושיט לו, אלא דיי"ל דמ"מ מהני ההיכר להזכירו שלא יקבל ממנו.

יב. אכילת ארעי

ודעת הגר"ש זצ"ל (לבוש ע"ה סי' א ותמצית אות א) לענין דיני טהרה, דכל הנך הרחקות, איירי דוקא בסעודת קבע, ולא בסעודת ארעי. ולענין שתייה כתב הצ"ח (חיי"ח סי' כג אות ג) להקל, אולם השיעורי שבה"ל (סיכום אות ג) נקט שאף בשתיית משקאות צריך היכר כמו במאכלים. ודעת הגר"ק שליט"א (חוט שני סי' ד אות טו) שבשעת קידוש בשבת ויו"ט, א"צ היכר דא"צ היכר אלא בשעת אכילה, וקידוש לא נחשב לתחילת האכילה לענין זה, ע"כ. ואפשר דלענין בבי"ח כו"ע יודו להחמיר אף לענין אכילת ארעי, כי חמירא טפי כמבוואר להלן, ועוד דהכא מטעם קירוב הדעת אתינן עלה ובאופן ארעי י"ל דליכא קירוב הדעת משא"כ בבי"ח שמשום חשש שיבאו לאכול באיסור [וע"י עוד להלן בשם הסד"ט שיש סוברים שגם באכילה עם הנדה חיי' שמא יבואו לאכול מקערה אחת].

מסקנת דיינא

העולה לדינא, א' אסור להעלות גבינה על שלחן שאוכל בו עתה בשר, ועל כן שני בני אדם המכירים זה את זה, אפילו הם מקפידים על זה, ואסורים לאכול על שלחן אחד זה בשר וזה חלב. אבל אכסנאים, שאין מכירין זה את זה, מותרים. וכן אסור לאכול עם אשתו נדה באותו שלחן. ב' א"ע עשו שום היכר, כגון שלחן אחד אוכל על מפה שלו, או אפילו אוכלים על מפה אחת ונותנים דבר להיכר, מותר. ג' כשעושים היכר ביניהם לענין בשר וחלב צריך להיות דבר שיש לו גובה. ולענין אכילה עם אשתו נדה נהגו להקל אף ע"י היכר שאין לו גובה. ד' אין ההיכר מועיל אלא כשאין דרכו באותו זמן להיות שם. אם גם אחרים אוכלים על שלחן זה מועיל אף בלא היכר נוסף. אולם אם אוכל עם אשתו נדה מותר דוקא אם אחד מהמסובים יושב ביניהם, אבל אם אינו יושב ביניהם יש להקל רק במקום הדחוק. ו' שינוי מקומות הקבועים מועיל כהיכר, וכן הדין אם אוכלים בשלחן ארוך כל אחד רחוק מהשני.

[ואף דבנידון דידן הזכיר יעלה ויבא קודם ברכת מודים, ובכה"ג שנוכר ששכח יעלה ויבא קודם שהתחיל מודים דינא הוא דאמרו במקום שנוכר בשו"ע (סי' תכ"ב סי' א). מ"מ הכא שהתחיל מודים דינא הוא שיחזור לעבודה, וא"כ אף אם המשיך אחר הזכרתו מודים אנטו לך וכו', לא אמרו במקומות].

ג - אלא דיעונין בשלמי חגיגה (הל' ר"ח סי' ב) בדברי המגיה דאחר שהביא דברי הברכי יוסף והמאמר מרדכי, כתב דודאי כל שלא אמר הברכה כתקנת חז"ל הוי שינוי ממטבע שכתבו חכמים לעבד בדיעבד לא מהני, והיא ה"ה אלא דהיה צריך לחזור לעבד ולא חזר אלא אמרה במקום שנוכר בהודאה או בשים שלום לא עשה כלום. דדוקא בכה"ג שהזכיר בשומע תפלה ס"ל למשכיל בספר לקוטי פרס דמהני, לפי שברכת השומע תפלה היא ברכה כללית להזכיר בה כל מידי, כמו שאמרו חז"ל (ע"ה ז' ע"ה). ושאל אדם כל צרכיו בשומע תפלה, ולכן אמרו דאם שכח שאלה בברכת השמים אינו חוזר מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה, ופשיטא ודאי דאם שאל שמים בברכה אחרת לא אהני כלום, דדוקא בשומע תפלה אמרו דהוי מזויר למחלתו, ועל כן גבי יעלה ויבא שכל הנוסח הוא לשון תפלה אם הזכיר ר"ח בשומע תפלה בבקשתו ושכח ולא הזכיר בעבודה מהני הזכרתו למפרע בשומע תפלה.

ונמצא דמלבד דהמאמר מרדכי פליג על דברי הברכ"י, עוד י"ל דאפי' לדברי הרב המיב המובהב בברכ"י הי"מ בהזכיר בשומע תפלה, אבל היכר שהיה צריך לחזור לעבודה ולא חזר אף בדיעבד לא מהני. אולם כבר צ"ח המגיה דאין ספר לקוטי הפרס מצוי אצלו, והמענין שם (והיא תשובה מהרב פסח בן יששכר הכהן מסלוצק) ריאה מפורש להדיא טעמא משום דס"ל הזכרה במקומה אינה לעיכובא, ובדיעבד כל שהזכיר הזכרה אפי' שלא במקומה יד"ח, עיי"ש מש"כ להוכיח האי דינא. וא"כ הדריגן למה דנתינת דדבר זה הוא מח' הפוסקים.

העולה לדינא - היכא ששכח יעלה ויבא ונוכר בהודאה, ולא חזר לרצה אלא הזכיר יעלה ויבא במקומו והמשיך תפלתו, או שחזר ואמר יעלה ויבא והמשיך ממודים אנטו לך וכו', באנו למח' הפוסקים אם צריך לחזור ולהתפלל, וע"כ יחזור ויתפלל וקודם תפלתו שאם אינו חייב בתפלה זו מתפלל הוא בתורת נדה.

ובנידון דידן דהשואל שאל שאלתו אחר שהתפלל מוסף, בלא"ה טוב שיתנה שאם אינו חייב מתפלל הוא בתורת נדה, משום ד"א דאחר שהתפלל מוסף א"צ לחזור ולהתפלל שחרית אף דלא הזכיר כלל יעלה ויבא כמבוואר בפוסקים (יענין בכה"ג סי' תכ"ב הגהות הטור, בברכ"י סי' ק"ח סי' ק"ח ה' ובשו"ר ברכה שם סי' ב', מור וקציעה סי' קכ"ו, משנ"ב סי' תכ"ב סי' ד', ובשה"צ שם סי' ד').

פניני מופר

עניני שבת קדש

סעודת מלוה מלכה (ה)

מדיני הסעודה - "לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת כדי ללוות את השבת, אפילו אינו צריך אלא לכזית". (שו"ע סי' ש')

- פ"י יסדר שלחנו בפרסית מפה על השלחן ושאר מינים הנהוגים אצלו לעריכת השלחן וע"ז אמר אפילו מי שאין רגיל כי אם בכזית הן מצד עניותו הן מחמת שביעותו, מכל מקום באותו כזית יעשה לו הכנה ויפרוס המפה משום כבוד שבת וכ"מ סי' רס"ב שכתב ויסדר שלחנו ויציע המטות כו' משמע דעל ההכנה קאי לא על הסעודה דומיא דהצעת המטות אבל בענין הסעודה יעשה כמנהגו". (טי"ז סי' א)

אמירת זמירות ולהרבות בנות - "וכתב ב"י בשם ש"ל נהגו לומר פיוטים וזמירות ללות השבת כמו שמלוי המלך בכניסתו וביציאתו ע"כ, ונראה לי דאף על פי שנוהגין לומר זמירות קודם הבדלה נכון לומר אותם אחר ההבדלה, דבזה שייך ליווי דהיינו אחר שיצא המלך". (טי"ז שם, והובא במש"ב)

- "כדי ללוות את השבת. ומטעם זה יש נוהגים להרבות נרות במוצאי שבת יותר מימי החול". (משנ"ב סי' א)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל. * 6761 * יש להקיש 3-1-8 שלווחה 65
ניתן לתרום דרך "נדרים פלום" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. חניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

העלון נתרם בעילום שם להצלת התורה ומשפחתו - לשאלות והערות בעניני הגליון ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - להפצת הגליון במקום מגוריהם או לימודם נא לשלוח בקשה לדוא"ר: AMIKTA571@GMAIL.COM

